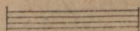


szemben az emberek nagy része a gyakorlatban elég gyakran mond hazugságot, sőt némelyek a hazugságot megengedett eszköznek tartják céljaik elérésére. Másoktól mindenki megkívánja, hogy őszinte legyen, csak az igazat mondja, önmagával szemben azonban az ember nem szokott ilyen szigorú lenni.

A mai ember élettechnikájának egyik leggyakrabban alkalmazott eszköze a hazugság. A gyermek is hamar rájön, hogy mások hazudnak, s a saját gyakorlatában is azt tapasztalja, hogy a hazugság gyakran menti meg őt kellemetlen következményektől.

Ilyen körülmények között bizony nagyon nehéz az erkölcsi nevelés, mivel a környezet gyakorlati erkölce nem felel meg az igazi erkölcsöknek, s amit az iskola mond, tanít, nevel, annak gyakran éppen az ellenkezőjét mutatja az élet, a szülői ház, a társadalom.



Magyarország területi változásai

A Kárpátok medencéje nem volt teljesen ismeretlen vidék a honfoglaló magyarok számára. Lelkükben ott élt Attila birodalmának képe, amely apáról-fiúra szállott, s lelkesített minden nemzedéket. Közvetlen ismereteket szereztek azután azon — rendszerint szövetségben végzett — hadjáratok alkalmával, melyeket még a Kaukázus-menti hazából 862 és 885-ben intéztek a német-római császár hívására Pannónia területére, majd újabban Arnulf német császár szövetségében közvetlenül a honfoglalás előtt 892 és 894-ben Szvatopluk fiainak morva fejedelemsége ellen a Duna balpartjára (Felső-Magyarország). Itt ismerték meg a Kárpát-medence gazdag földjét s különösen az tetszett meg nekik, hogy e föld románin ugyanazt a növényvilágot találták, amilyen a Kaukázus északi lejtőjén lévő hazájukban volt.

Tudjuk, hogy Árpád tervszerűen felkészülve indult el 895 őszén a már kikémlt új haza birtokbavételére. Észak felől a Tisza felső folyása vidékére, délkeletről Erdélybe özönlöttek a magyarság törzsei és megszállották a Kárpátok lejtőit, valamint az Alföldet a Duna vonaláig. Három év múlva Szvatopluk utódainak szétesett országát pusztították ismét a német-római császár szövetségében, ekkor szerezték meg a mai Felső-Magyarország nyugati területét. Végül szövetségesük, Arnulf halála évében megszállották Pannoniát is, így 900-ban befejeződött a honfoglalás, birtokbavették Attila teljes örökségét a Kárpát-medencében.

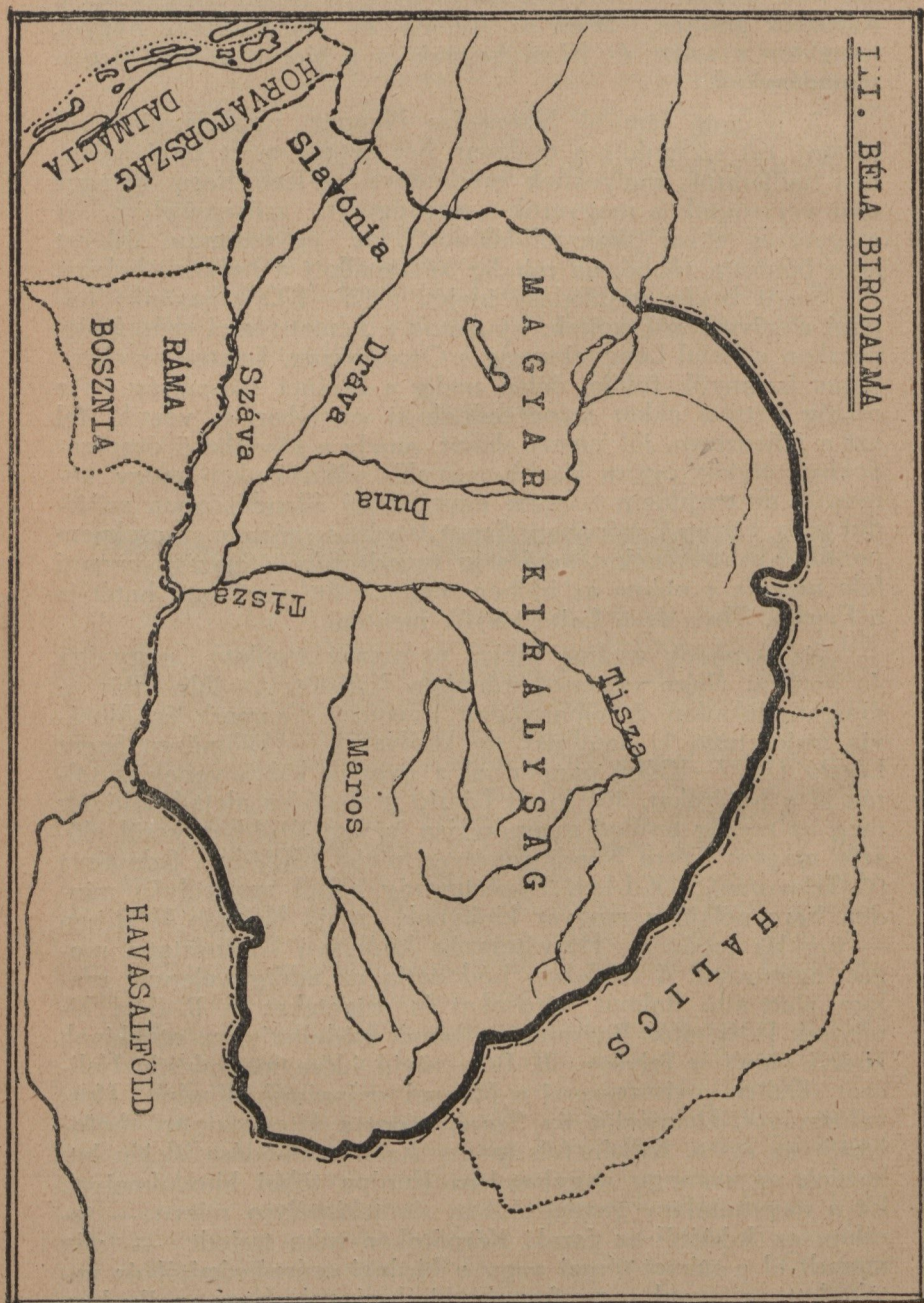
Ekkor alakultak ki a történelmi Magyarország első és akkor még mindenütt természetes határai; melyeket körös-körül a Kárpátok gerince, délen az Aludna és Horvátország hegyei, nyugaton a stájer és bécsi hegyek és a Morva védett idegen támadásoktól.

A nyugati határok biztosítása Nyugat megfélemlítésével történt, ezt szolgálták a csaknem hét évtizeden át tartó kalandozó hadjáratok, melyeknek eredménye az lett, hogy Nyugat urai versengtek a magyarok segítségéért, szövetségéért. A magyarság ekkor „konszolidálódott”, az egyenrangú feleket nem bántotta többé, de mindig készenállott a hasznos békére.

Szent István uralkodása idején (997—1038) hazánk határai a következők voltak: nyugaton a német-római császárság, északon a fiatal Lengyelország s Oroszország, keleten az elleneséges besenyők földje, délen pedig a bizánci császárság. Az ország határai ekkor jegecesednek ki valójában s veszik fel azt a jellegzetes, jól ismert alakot, amely a következő évszázadokban olykor ugyan kisebb-nagyobb változásokon megy keresztül, de majdnem teljesen egyedülálló állandóságban szilárdul meg Közép-Európában. Szent István országa már csaknem pontosan a történelmi határokig terjedt (Horvátország nyugati fele nélkül), s ebben az időben rendeződött a nyugati határ is a Fischa, Thya és a Lajta folyók mentén.

Az Árpádok uralma idején az ország területe, nagysága és hatalmi állása egyenes irányban fejlődött tovább. Bár a nyugati, lakatlan és elhanyagolt gyepükre Ostmark és Moravia terjesztette ki hatalmát, de királyaink — különösen Szent László (1077—1095) mindenhol a gyepük külső vonaláig tolták ki a határokat, sőt Szent László uralkodása alatt kezdődött meg az ország területi gyarapodása is. Így 1071-ben kerül először magyar kézre Nándorfehérvár, majd 1089-ben Szlavónia (Ó-Szlavónia), 1091-ben Horvátország hódol ugyszólván minden harc nélkül a magyar királynak, majd Kálmán 1102-ben — öröklés jogán — Horvátország királyává koronáztatja magát; ugyancsak ő 1105-ben hódoltatja az addig velencei uralom alatt álló dalmát városokat és szigeteket is. II. Béla királyunk 1136 táján Boszniát és Rámát hódoltatja, ez utóbbinak királyi címét is felvéve. III. Béla rövid időre meghódítja Halicsot (Galicia), visszaszerzi a Mánuel császártól elfoglalt Horvátországot, Dalmáciát és Szerémséget s kiterjesztette befolyását az egész Balkán félszigetre. Az ő uralkodása idején lett hazánk egyenrangú nagyhatalom Európa többi birodalmaival. Ez a nagyhatalom gazdagságban és tekintélyre nézve — területe az Adriától az északi Kárpátokon tulra terjedt — alig maradt el a német-római vagy a bizánci császárságtól és vetekedett az angol vagy francia királysággal. Imre uralkodása alatt Szerbia kerül hazánk hűbéri főhatósága alá, ő veszi fel

a „Szerbia királya“ címet is. II. Endre a keleti Kárpátokon túl hódoltatja a kunokat s a későbbi szörényi bánságot (a mai



Románia területén), Halics uralmát azonban csak ideig-óráig tudja biztosítani.

Éles törést jelez IV. Béla király uralma e fejlődés szempontjából, akinek a mongol-támadást kellett felfognia, amelybe hazánk csaknem belepusztult. A Nyugatot is elborítással fenyegető mongol hullám borzalmas pusztítása hosszú időkre lehetetlenné tette, hogy a magyarság tovább folytassa nagyhatalmi terjeszkedését. Elvonulásuk után az ország ujjaépítése vett igénybe minden erőt, amellet a szomszédos hűbéres tartományok uralmát is biztosítani kellett. Mégis erre az időre esik a Szávától és Dunától délre eső kucsói, macsói, sói és ozorai bánágok megszervezése s ekkor került Bulgária egy része is magyar uralom alá, elérve ezzel délkelet felé a Fekete-tengert. V. István végleg lemondott azonban a stájer, krajnai és karinthiai területek uralmáról, míg V. László alatt — átmenetileg — osztrák kézre került néhány nyugati végvárunk is, melyeket később III. Endre, az utolsó Árpád-sarj szerzett vissza sikeres ausztriai hadjárata révén.

Az Árpádok uralmát, amely egyik legfényesebb korát jelzi történelmünknek, csakhamar az Anjouk uralkodása követi, amely továbbfejleszti a magyar nagyhatalom kiépítését és megszervezését.

- Bár az első Anjou, Károly Róbert a sói és ozorai bánágot az egyébként magyar befolyás alatt álló bosnyák királynak engedi át, megszilárdítja az előző évtizedekben már inkább csak névleg Magyarországhoz tartozó Tengeremelléken a magyar fennhatóságot. Fia, Nagy Lajos (1342—1382) uralma alatt azonban az ország soha nem látott hatalomra tett szert. 1342-ben kezére került Macsó, 1344-ben Havaselve (Oláhország), 1345-ben visszahódítja Velencétől a dalmát városokat; a következő években magyar hadak jelennek meg Itáliában és 1348-ban Lajos bevonul Nápolyba, amelyet néhány évig magyar kormányzó vezet. 1352-ben meghódítja Halicsot és Lodomériát. 1353 és 1355-ben Szerbiát veri le s teszi hűbéressé, majd 1358-ban Velence mond le Dalmáciáról s kerül Lajos birtokába Ragusa is. Ezidőtől kezdve a magyar király hajóhada őrökdi az Adrián s az ország előkelő méltóságai között a királyi tengernagy is helyet foglal. Hűségre kényszeríti Boszniát, megszállja és magyar tartománnyá szervezi Bulgáriát s hódoltatja újra a havaselvi, majd a moldvai (Besszarábia) vajdákat. 1370-ben lengyel királlyá választják: ekkor éri el hatalma tetőpontját s személyében a magyar király akkora területet uralt, mint amekkora Franciaország vagy a német-római birodalom volt, míg a többi európai ország jelentősége Nagy Lajos birodalma mellett alig jöhetett számba. De megjelent már délen az új török birodalom, amely a Duna torkolatától az Adriáig terjedő határon akkor már végzettszerű szomszédságot jelentett számunkra.



IV. Béla birodalma
1260-tól.



Nagy Lajos király 1382-ben bekövetkezett halála után kettészakadt a magyar-lengyel trón közössége, majd Nápoiyi László rövid uralkodása alatt a kezén maradt Dalmácia egy részét eladta Velencének, amit Nagy Lajos veje, Zsigmond (1397—1437) sem tudott visszaszerezni, sőt e hadjárat költségeinek fedezésére még 13 szepesi várost is elzálogosított a lengyel királynak, majd több déli tartományt, köztük Boszniát is elvesztette. Zsigmond hatalmi terjeszkedése ugyanis — a megváltozott külpolitikai helyzet következtében — irányt változtatott s ha nem is hódító hadjáratok révén, mégis terjeszkedett. 1414-ben német királlyá, 1420-ban cseh és 1431-ben lombardiai királlyá koronázták. Német-római császári minőségében is megmaradt magyar királynak élete végéig, sőt halálában is utolsó kívánságához képest magyar földön, Váradon temették el Szent László király lábánál. Országai vezetésében, diplomáciájában, hadvezetésében magyarokkal vette körül magát, s minthogy birodalmát tulnyomóan magyar államférfiak vezették, hatalma is magyar hatalmat jelentett Közép-Európában. De, mert érdeklődését inkább a nyugati állapotok kötötték le, uralkodása hazánkra nézve, főleg délen, több-kevesebb területvesztéssel, a török birodalomnak viszont szinte akadálytalan terjeszkedésével és megerősödésével járt.

Veje, Albert (az első Habsburg magyar trónon) alatt a török már betört Erdélybe, meghódítja Szendrőt. Utóda, a lengyel Jagelló Ulászló a magyar és lengyel trónt ugyan újra egyesíti s uralmát Litvániára, Moldvára és Havasalföldre is kiterjesztette, de a török ellen tehetetlen volt, mivel szerencsétlen várnai hadjáratában életét vesztette. Ebben az időben már Hunyadi János vezette a magyar hadakat az egyre jobban terjeszkedő török birodalom ellen s újra megerősíti a déli tartományokban a magyar uralmat.

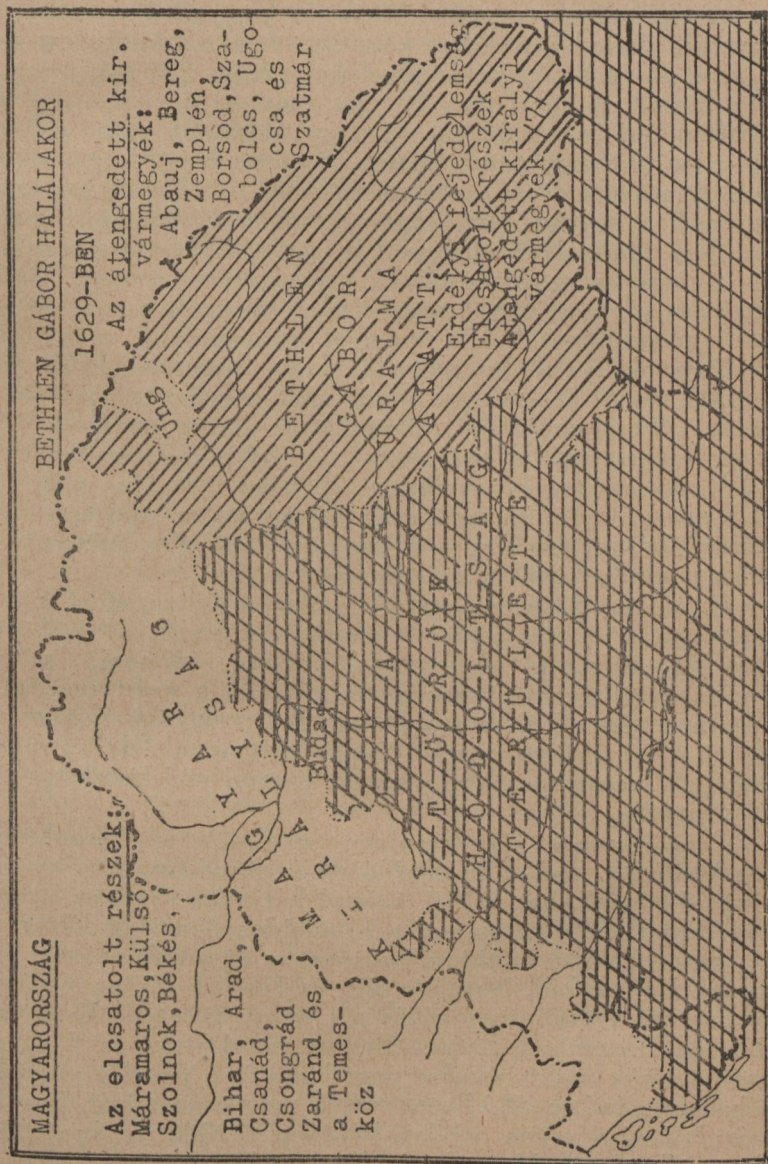
Amikor 1458-ban Mátyást választották Magyarország királyává, benne az ország újra nemzeti királyt talált s alatta élte hazánk eddigi történetének utolsó fénykorát. Mátyás először a Felvidéket tisztította meg a cseh martalócoktól, majd visszahódította a töröktől Boszniát, végül újra a magyar király hűbéres tartományává tette Havaselvét és Szerbiát. 1468-ban már Morvaország nagy részét is meghódította s a következő évben Brünnben cseh királlyá választják őt is. 1474-ben Boroszló és vele Szilézia meg Lausitz tartományok kerültek uralma alá, 1477-ben Alsó-Ausztria, majd az ausztriai, stájerországi és karinthiai várak egész sora után 1485-ben Bécs is. Mátyás uralkodása alatt Magyarország a történelmi határokon túl délkeleten és délen a szőrényi, nándorfehérvári és macsói bánságot, valamint Boszniát, nyugat felé Krajna, Karinthia, Stájerország és Alsó-Ausztria egy részét, északnyugaton Morvaországot, Sziléziát és Lausitzot foglalta magában. Ezidőben birodalmának határai északon Berlin és Frankfurt közelében

húzódtak. Innen Lengyelország szomszédságában az Oderától északkeletre a történelmi magyar határig s onnan Radnáig vonult, majd széles körben keleten és délen egészen Spalatóig a Törökbirodalommal volt határos. Az Adrián Velence uralko-



dott, egyébként azonban csak nyugati szomszédja, a német-római császárság volt egyenrangú tekintélyű hatalom. A renaissance idejében különben Mátyás birodalmától eltekintve a maihoz hasonló területen élt a spanyol, francia, angol, német és a lengyel hatalom, míg a mai Olaszország sok kis állam hazája volt, a Balkán félszigeten pedig szinte kizárólagos török uralom alatt állott. A Duna-medence nagyobb részét azonban Mátyás alatt magyar uralom rendezte és kovácsolta egy-
ségbe.

Mátyás halálával (1490) megszűnt a magyarság nagyhatalmi állása. A következő évtizedek eseményei már csak a rohamos zuhanás szakaszait jelölték, amelyeket azután a török



megszállás koronázott be. II. Ulászló 1490-től 1516-ig tartó uralma alatt egy-kettőre elvesztek a Mátyás által meghódított nyugati területek, sőt a pozsonyi békeben már néhány nyugati határvár is idegen kézre került, fia, II. Lajos pedig elvesztette

Szabács és Nándorfehérvárat is. Mikor aztán a Törökbirodalom, mint a cognaci-liga tagja az európai koalícióban vállalt kötelezettsége értelmében meg akarta indítani hadait V. Károly birodalmának megtámadására és Lajostól Horvátországon keresztül szabad átvonulást kért Bécs felé s a király ezt megtagadta, a szultán egész erejével az útjában álló Magyarország ellen fordult. A keresztény Nyugat, amelyet a magyarság honfoglalása óta annyiszor és oly nagy áldozatok árán védelmezett, nem jött segítségére, hiszen Franciaország, Anglia és Veneza is szövetségesei voltak a töröknek, V. Károly pedig, aki ellen a hadjárat irányult, más határokon védte saját birodalmát. S a mindenkitől elhagyott ország 1526-ban a mohácsi síkon a török seregtől sorsdöntő vereséget szenvedett. Mohács még nem jelentett ugyan tragédiát az országra nézve, de azzátette uralkodójának halála, amelyet trónviszályok, polgárháborúk követtek. Az utolsó nemzeti király, Zápolyai János pirogvasága veszni engedte az ország déli végvárait, majd amikor ellenfele, Ferdinánd kiűzi az országból, kétségbeesésében az ország legnagyobb ellenségével, a törökkel szövetkezik. A szultán így szabad kezet nyerve, 1541-ben birtokba veszi Budát s ezzel megtörtént az ország három részre való szakadása, melynek három fővárosa — Pozsony, Buda, Gyulafehérvár — s három uralkodója lett másfélszázadon át.

A legszörnyűbb az volt, hogy hat és félszázaddal a honfoglalás után először vesztette el függetlenségét és területi épességét Magyarország. A magyar királyság jóformán néhány felvidéki és dunántuli vármegyére szűkült, a török megszállás pedig az egész Alföldre s a Dunántul legnagyobb részére terjedt ki. Csak Erdély maradt tisztán magyarnak, de ez mint a török hűbérese csak több-kevesebb sikerrel védelmezhetette függetlenségét.

E másfélszázad alatt azonban sem Erdély és a csonka magyar királyság, sem a megszálló török birodalom határai nem voltak állandóak. Így a XVI. század hetvenes éveiben (speyeri szerződés) Erdélyhez tartozott a tulajdonképeni Erdélyen kívül Lugos, Zaránd és Bihar, valamint a tiszántuli magyar vármegyek Debrecenig, Nagybányaig és Husztig (Fráter György). Ugyanekkor a török megszállás a Csurgó—Balaton—Esztergom—Losonc, Tiszafüred, Lippa—Orsova vonalig terjedt. A század végén a török újabb várakat vesz birtokába, Erdélyt viszont a királyi szolgálatban álló Basta szállja meg csapataival. Bocskay István felkelése végén a bécsi békében (1606) megkapja Szabolcsot, Szatmárt, Ugocsát és Bereget Erdély és a Részek mellett. Később Bethlen Gábor sikeres felkelései révén megszerzi Erdély és a már Bocskay által nyert vármegyek mellé Abauj, Zemplén és Borsod vármegyéket is a királyság rovására. Nagyjából ez a helyzet még a linzi béke (1645) idején is, de

utóbb Erdély hatalma lehanyatlott, 1663-an a török zudít rá támadóhadjáratot, hogy azután a dicstelen vasvári békében (1664) nagymértékben kiterjessze hatalmát mindkét magyar rész rovására. E század utolsó évtizedeire esik Thököly Imre felkelése és rövid ideig tartó uralma. Ez az időszak jelzi az ország legnagyobb szétdaraboltságát: Magyarország négy részre oszlott.

Az ország felszabadítása a török uralom alól az 1683-i sikertelen ostrommal kezdődik, amely Bécs falainál éri a török sereget. Végre, különösen a Szentszék (XI. Ince pápa) kezdeményezésére, nagy anyagi és erkölcsi támogatásával Nyugat-Európa is segítségére jött a védelemben elgyöngült magyarságnak. A század utolsó évében kötött karlócai béke értelmében már csak a Temesköz és a Duna-Száva szöge maradt török kézen.

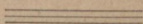
A török megszállás ugyan megszűnt, de a felszabadítók uralma nem hozta meg az ország nyugalomát. Ezidőre Rákóczi szabadságharca nyomta rá bélyegét. Rákóczi már hadjárata elején (1703—1711) meghódította a Felvidéket s még ugyanezen évben az ország legnagyobb részét: a kuruc seregek már Ausztriát járták, néhány éves reménytelen, de hősi küzdelem és a szatmári béke után azonban megszűnt Rákóczi uralma. A következő években újabb török háborúk után a passarovíci békében (1718) Magyarország végleg megszabadult a török megszállás alól, s bár az ország területén voltak még vitás határkérdések, kifelé az ország integritása helyreállt s ilyen alakban maradt fenn 1918-ig, két évszázadon át. Mária Terézia visszacsatolja hazánkhoz az elzalogosított szepesi bányavárosokat, Fiumét, a szabadságharc után ugyan egyidőre elvesztett az ország függetlensége, de a jogfolytonosság helyreállván (1867), a világháborúig nem történt semmi változás az ország területi viszonyaiban.

A világháború végén a harcterek felbomlása és a forradalom nyomán előzőnlőtték hazánkat az idegen csapatok. 1920-ban azután megtörtént a trianoni békeparancs életbeléptetése, amely keresztrefeszítette Szent István Magyarországot. Az ország több mint 325.000 négyzetkilométernyi területéből Ausztriának 4000, a román királyságnak a történelmi Erdélyen kívül a szomszédos vármegyék is, összesen 103.000 négyzetkilométert, az ujonnan alkotott Csehszlovákiának 61.000, a szerb királyság átalakulásából keletkezett Jugoszláviának 63.000 négyzetkilométert adtak. Árva vármegye egy kis részét (589 négyzetkilométer) Lengyelországnak, Fiume és környéke (21 ezer négyzetkilométer) pedig Olaszországnak iuttott. A megmaradt kereken 93 ezer négyzetkilométeres terület a csonka Magyarország lett, megfosztva minden közgazdasági életlehetőségtől, kiszolgáltatva a gyűlölet és kegyetlen elnyo-

más nemtelen eszközeinek.

A trianoni békeparancs azonban nem sokáig maradt érintetlen állapotban. Már azonnal a megcsonkítás után, 1921-ben rés keletkezett azon Sopron és környéke népszavazás után visszakerült az anyaországhoz. 1938 októberében visszakerült Ipolyság s a sátorlajuhelyi új vasuti állomás kis területe, végre az Északnyugati Felvidék 12.000 négyzetkilométernyi területe Kassával együtt.

A Természet által egygyé teremtette földet szétdarabolhatják ideig-óráig, az elszakított területek visszajönnek az anyatesthez, mert ez a természet parancsa, az Isten akarata s ezen semmiféle emberi kéz nem változtathat büntetlenül!



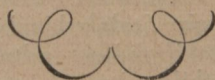
Trianont ledöntjük!

Árpád büszke népe, sohase feledd:
Csonka, rab hazádban élned nem lehet,
Szégyen lenne sorsod, becstelen halál,
Hogyha szolganépként láncot hordanál.
Ellenség tiporja most a szent rögöt,
Melyet hős apáid vére öntözött,
Hős apáid vére nem hiába hullt:
Nagy, szabad hazáról szól a drága mult.

Szép turul, feszítsd ki végre szárnyadat,
Hosszu téli éjben is jó virradat,
Hajnal fénye vár már, nem sötét boru,
Kárpátok hegyorma, égi koszorú!
Új munkába kezdjen milliónyi kar,
Új, nagy eskü zengjen, mint a szélvihar,
Hisz velünk az Isten és az ősi jog:
Trianont ledöntjük, zászlónk győzni fog!

Szathmáry István.

(Megzenésítette Balázs Árpád).





(Trianon után,
a felvidéki részek visszacsatolása előtt).